

Rekonstrüksiyon ya da Yeniden Yapma, Hangi Yapı İçin? Taksim Topçu Kışlası İçin Bir Değerlendirme

E. Füsun ALİOĞLU¹

Kültürel mirası koruma kuramı, varlığını, yüz-yıllarca süren bir geçmişe borçludur. Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesi, Batı Roma'nın çöküşü ile Pagan Yunan ve Roma formları önemlerini kaybetmişlerdir. Böylece, Hristiyan Batı Avrupa'da, Antik Yunan ve Roma'nın kültürel mirası yok edici uygulamalar ile karşı karşıya kalmıştır. Yeni yapılar inşa etmek için devşirme yapı malzemesi, yapı elemanı kaynağı olarak görülen Yunan ve Roma yerleşmeleri, yapıları deyim yerinde ise tam bir şiddete maruz kalmıştır. Ancak aynı zamanda bu süreç, koruma olgusunun erken tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Çeşitli nedenlerle bu kültürel miras bazı düşünürlerin, entelektüellerin, sanatçıların, mimarların ilgisini çekmiştir. Doğrusu Katolik Hristiyan yönetim aynı fikirde değildir. Vatikan papa emirnameleri çoğu kez bu alanların kireç ocağı olarak kullanımına, yıkımına izin vererek tahribatını onaylamıştır. Aynı yönetim, zaman zaman da duyarlı kesimlerin etkisi ile koruma hukukunun ilk örnekleri olan kararlara da imza atmıştır. İtalya'da başlayan süreç giderek Avrupa'nın diğer ülkelerine de yayılmıştır. Böylelikle koruma kuramı hayatın gerçeklerinden hareketle biçimlenmeye başlamıştır. Bu tartışmalı, sancılı ortamda eski eserlerin belgelenmesi önem kazanmış,

çeşitli koruma yöntemleri ortaya çıkmıştır.¹

Bu uzun süreçte, elbette her pratik ile “neyi, niçin, nasıl korumalı” sorularının yanıtları aranmış, cevaplar için ölçütlere gereksinim duyulmuştur. Neyi korumalı sorusunun cevabı için başvuru en önemli ölçütlerden biri olarak kültürel mirasın taşıdığı “tarihsel belge değeri” benimsenmiştir. Kültür varlığının, üretildiği dönemi doğrudan yansıtan verilerin tarihsel belge değeri taşıdığı ve bunun önemsenmesi gereken bir ölçüt olduğu tartışmaların odak noktası olmuştur. Günümüzde, tarihsel belge değeri çok geniş bir skalada tanımlanmaktadır. Çağdaş yaklaşımlar, kentin tarihsel topoğrafyasında, kentsel dokunun mekan organizasyonunda, kentsel işlevlerde, mahalle, sokak, parsel yapılanmasında, kentsel donanımlarda, mimari mirasın tasarım özelliklerinde, malzeme ve yapım teknolojisinde, tüm yapısal ayrıntılarında somut ya da somut olmayan tüm verilerde tarihsel belge değerini ara-maktadır. Bugün artık, bir yerleşmenin ya da yapının kültürel, sosyal, ekonomik özelliklerini gösterebilen biçimlenmelerinde yer alabilen tarihsel belge değerinin bazen el ile dokunulabilir bazen ise sadece duygusal ya da düşünsel olarak algılanabilir olduğu kabul edilmektedir.

¹Kadir Has Üniversitesi, Sanat Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul; ¹Department of Architecture, Kadir Has University, Faculty of Art and Design, Istanbul, Turkey.

İletişim (Correspondence): E. Füsun ALİOĞLU. **e-posta** (e-mail): fusun.alioglu@khas.edu.tr

© 2013 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2013 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Koruma olgusunun kavramsal evrimine bakıldığında, tarihsel belge değerine ilişkin tartışmaların mimar, mühendis, sanat tarihçisi, eğitimci, jeolog, etnograf, dekoratör, eleştirmen Eugene Emmanuel Viollet-le-Duc² (1814-1879) uygulamaları ile ivme kazandığı görülür. Viollet-le-Duc, bir taraftan "...mimarlık kuramı üzerindeki çalışmaları, ortaçağ mimari tarihi araştırmaları ve restorasyonlarıyla..." 19. yüzyılın en etkili restorasyon kuramcısı kabul edilmektedir.³ Diğer taraftan, Viollet Le Duc "...Bir yapıyı restore etmek, belki de hiçbir zaman olmamış bir bütünlük içinde onu ayağa kaldırmaktır..."⁴ anlayışı ile bir dizi yapıda tarihsel belge niteliğine ciddi zararlar veren uygulamaların mimarı olarak da anılmaktadır. Viollet Le Duc "...teori olarak her yapının veya yapı kısmının kendi stilinde onarılması, tamamlanması gerekliliğini..."⁵ savunmuş ve restorasyon uygulamalarında, örneğin 12. yüzyılda yapımına başlanmış olan Paris Notre Dame Katedrali'nin, 19 yüzyıldaki restorasyonunda, 13. yüzyıl pencerelerini kaldırmakta⁶ hiçbir bir sakınca görmemiştir.

Tüm Avrupa'da ve Dünya'da giderek yaygınlaşan "stilistik restorasyon" olarak adlandırılan bu uygulamalar birçok yapıda, yerleşmede geri dönülemez tahribata neden olmuştur. Bununla birlikte stilistik restorasyon eleştirilere, tepkilere neden olarak koruma yöntemlerinin tartışılmasını da sağlamıştır. John Ruskin (1819-1900), *The Seven Lamps of Architecture* adlı kitabında, "romantik görüş" olarak adlandırılan koruma anlayışını, "...Anıtlarınıza iyi bakınız; O zaman restorasyona gerek kalmayacaktır. Zamanında çatıya koyulan birkaç kurşun levhası, yağmur oluklarından zamanında alınan birkaç dal ve yaprak, hem çatıyı, hem de duvarları hasardan kurtaracaktır..."⁷ ifadesi ile tanımlamaktadır. Kuşkusuz taşınmaza müdahalenin minimum olması gerektiğini savunan bu görüş rekonstrüksiyon niteliği yüksek olan stilistik restorasyona karşı şiddetli bir itirazı barındırmaktadır. Yaygınlaşan bu karşı görüş William Morris'in (1834-1896) "...düşünüyoruz ki eğer şu an yapılmakta olan işlemler böyle sürerse gelecek kuşaklar bu eserleri araştırmaya değer bulmayacaklar..."⁸ ifadesi ile rekonstrüksiyonların özgünlükler için nasıl tehdit olduğunu bir kez daha yinelemiştir.

Bu ortamda, doğru bir restorasyon için ölçütler oluşturma çabaları yaygınlaşmıştır. Camillo Boito (1836-1914), "...Anıtlar tüm insanlığın tarihini belgelerler. Bu nedenle onlara saygılı davranılması gerekir. Yapılacak herhangi bir değişiklik yanıltıcı sonuç ve hükümlere yol açabilir...İlk tasarımdan sonra, değişik dönemlerde yapılan ekler anıtın bir parçası olarak kabul edilmeli; başka bir öğeyi kapatma ya da bozma gibi zararlı etkileri olmadığı takdirde korunmalıdır..."⁹ ifadesi ile taşınma-

Şekil 1. Kışla ve Pera Mezarlığı'nın görünümü (Vue de la Caserne et du Champ des Morts de Pera). (<http://collections.vam.ac.uk/item/O1106659/atlas-des-promenades-pittoresques-dans-print-preaulx/>) Erişim Tarihi 01.07.2013.

zın özgünlüğüne yeniden dikkat çekilir. Restorasyon Tüzüğü/Carta Del Restauro'da (1931) bu yaklaşım "...anıtı oluşturan farklı dönemlerin hiçbirinin yok edilmemesi, bilim adamlarını yanıltacak eklemelerin yapılmaması ..." ¹⁰ biçiminde yer alarak, 1931 yılında İtalya'da yasal nitelik kazanmıştır.

Bütün bu tartışmalar, kültürel mirasın zaman içinde kazandığı nitelikli bütünlüğün onun özgünlüğünü oluşturduğu, bütünün her parçasının taşıdığı değer de yapının bizzat özgünlüğü olduğu kabul edilmiştir. Tarih boyunca, çeşitli coğrafyalarda, çeşitli süreçlerden geçerek günümüze ulaşmış kültürel mirasın tüm unsurlarının özgün durumunun olabildiğince korunması temel amaç olmuştur. Geri dönülemez biçimde yapılar, yerleşmelerde tahribata neden rekonstrüksiyon uygulamalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ancak, Avrupa'da, 20. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen iki dünya savaşı sonrasında çok sayıda bina yıkılmış, kasabalar, kentler yerle bir olmuştur. Savaş sonrasında ne yazık ki tarihsel belge niteliğindeki taşınır ya da taşınmaz çoğu şey bir daha kullanılmayacak durumdadır. Bütünü ile yok olan yapıların yerleşmelerin imarı söz konusu olduğunda ise savaş öncesi fiziki çevrenin yeniden inşası tercih edilmiştir. Başka bir deyişle rekonstrüksiyon kaçınılmaz olarak çoğunlukla kullanılan koruma yöntemi olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı (1914-18) sonrasında Orta Avrupa'da yoğun hava bombardımanına maruz kalan yerleşmeler önemli ölçüde tahrip olmuştur. Fransa'da bazı yıkılmış yapıların onarılmayıp "savaş anısı" olarak

¹ Koruma kuramının tarihsel evrimi için Bkz. Erder 1975, Jokiletho 2006.

² Erder, 1975, 147.

³ Kuban, 2000, 27.

⁴ Kuban, 2000, 27.

⁵ Erder, 1975, s. 149

⁶ Erder, 1975, s. 152.

⁷ Ahunbay, 1996, s. 14.

⁸ Ahunbay, 1996, s. 15.

⁹ Ahunbay, 1996, s. 18.

¹⁰ Ahunbay, 1996, s. 148, 149.

Şekil 2. Kışlanın giriş kapısı, 1893, Abdullah Kardeşler. (<http://de.wikipedia.org/wiki/Top%C3%A7u-Kaserne/>) Erişim Tarihi 01.07.2013.

tutulması istenmiş ise de çoğu kez restorasyonların yanı sıra rekonstrüksiyonlar tercih edilmiştir. Belçika'da da Dinant, Vise, Mechelen, Lier, Antwerp, Ypres, Louven gibi yerleşmeler de benzer uygulamalarla ayağa kaldırılmıştır.¹¹ İkinci Dünya Savaşı (1939-45) sonrası yine havadan üstelik yangın da yaratabilen bombardımanlar, Avrupa'nın Londra, Berlin, Dresden, Hildesheim, Varşova, Saint Malo, Floransa gibi önemli tarihsel kentlerini çok büyük ölçekte bir kez daha yakıp, yıkmıştır.¹² Örneğin Fransa bütününde 460.000,¹³ Berlin'de 600.000 bina,¹⁴ Varşova'da ise kentin %85'i¹⁵ yıkılmıştır. İlkinde olduğu gibi savaş sonrası restorasyonlar ve rekonstrüksiyonlar ile yerleşmelerin fiziki görünümleri toplumun hafızasındaki gibi inşa edilmiştir. Varşova enkazı karşısında benimsenen "...Eğer Varşova toplumu yeniden meydana getirilecekse ve bunun çekirdeğini eski Varşovalılar oluşturulacaksa, onlara eski Varşova belirli bir oranda, ancak kabul edilebilir bir şekilde değiştirilmiş olarak verilmeli ki bu topluluk kendisini eski Varşova'nın içinde hissedebilsin. Yani aynı noktada farklı bir şehir değil ancak eski Varşova'nın oldukça benzer bir versiyonu kurulmalı. Unutulmamalı ki Eski Form'lara bireylerin yerleştirilmesi sosyal birliktelik/ sosyal uyumun etkenlerinden biridir..." argümanı dö-

nemin rekonstrüksiyonlarının temel amacını çok açık verebilmektedir.¹⁶ Diğer taraftan, savaş öncesi hazırlanmış ayrıntılı rölövelerin, bombardıman sonrası çevreye yayılmış yapı elemanlarının bir arkeolojik alanda çalışma titizliği içinde değerlendirilmesi ile rekonstrüksiyonlar olabilecek en doğru biçimde yapılmaya çalışılmıştır.¹⁷

Daha sonraki yıllarda dünyanın çeşitli bölgelerindeki deprem, savaş vb afetler sonrasında da bu tür uygulamalar hep aynı nedenle gündeme gelmiştir. Dubrovnik, Beyrut, Mostar, Belfast, Kobe gibi yerleşmeler aynı nedenle bu türden bir yöntemle korunmuştur. Cracov Tüzüğü'nde¹⁸ belirtildiği gibi, rekonstrüksiyon ancak böylesine olağanüstü koşullarda başvurulması gereken kültürel mirasın koruma yöntemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çeşitli etkenlerle önemli ölçüde tahrip olmuş ya da tümü ile yok olmuş bir yapının, yapı grubunun, mahallenin ya da kentin rekonstrüksiyonu ancak belgelere bağlı olarak kabul edilebilir bir uygulamadır. Temel neden ise toplumsal bir travmaya engel olmak, aidiyet duygularını yeniden oluşturabilmektir.¹⁹

Taksim Kışlası İçin Rekonstrüksiyon Uygun Mudur?

Taksim Gezisi, 19. yüzyıla kadar iskan dışı ve çeşitli inançlara ait mezarlıkların bulunduğu bir alandır. Eremya Çelebi, Taksim'den Pangaltı'ya doğru uzanan yolun iki tarafında yer alan mezarlıklardan söz eder. Latinler tarafından "Champ de Morts" olarak adlandırılan Latin Mezarlığı, 1561 senesinden itibaren vebadan ölenlerin defnedildiği bir yerdir. 1615'ten 1852 yılına kadar kullanılan²⁰ mezarlık, "İstanbul'da yaşayan Katolik Ermeniler, 19. yüzyılın ilk yarısına kadar kendi mezarlıkları olmadığı için, cenazelerini çoğunlukla Pangaltı Ermeni Mezarlığı'na ya da günümüzdeki Taksim Parkı'nın yerinde bulunan Latin Mezarlığı'na defnetmişlerdir..."²¹

¹⁷ Ahunbay, 2012, s. 29.

¹⁸ "...There construction of entire parts "in the style of the building" should be avoided. Reconstruction of very small part shaving architectural significance can be acceptable as an exception on condition that it is based on precise and indisputable documentation. If necessary, for a proper use of the building, completion of more extensive partial and functional parts should reflect contemporary architecture. Reconstruction of an entire building, destroyed by armed conflict or natural disaster, is only acceptable if there are exceptional social or cultural motives that are related to the identity of the entire community...", ICOMOS Cracov Charter, 2010.

¹⁹ "...Reconstruction is distinguished from restoration by the introduction of new material to replace material that has been lost. Reconstruction is appropriate if it is essential to the function, integrity, intangible value, or understanding of a place, if sufficient physical and documentary evidence exists to minimise conjecture, and if surviving cultural heritage value is preserved. Reconstructed elements should not usually constitute the majority of a place or structure...", ICOMOS New Zealand Charter for the Conservation of Places of Cultural Heritage Value Revised 2010.

²⁰ Kömürçüyan, 1988, s. 242.

²¹ Polatel vd, 2012, s. 338.

¹¹ Erder 1975, 177-182.;

Jokiletho 2006: 282-285.

¹² Jokiletho 2006, 285.

¹³ Jokiletho 2006, 285.

¹⁴ <http://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/geschichte/1945.en.html>.

¹⁵ <http://whc.unesco.org/en/list/30>.

¹⁶ "...If the Warsaw community is to be reborn, if its core is to be constituted by former Warsawians, then they have to be given back their old rebuilt Warsaw to some extent, so that they can see in it the same city, though considerably altered, and not a different town on the same spot. One must take into consideration the fact that individual attachment to old forms is a factor of social unity...", Calame 2005, s. 15.

Şekil 3. Kışlanın yıkılmadan önceki genel görünümü. (http://tr.openurban.com/index.php/The_History_of_Taksim_Military_Barracks) Erişim Tarihi 01.07.2013.

ifadesinden de anlaşılacağı gibi Ermeni Mezarlığı olarak da kullanılmıştır. Mezarlık bölgesi, 19. yüzyılda, yeni işlevli binalara, kentsel mekanlara gereksinim duyulması ile istimlak edilmiş, giderek yok olmuştur.²² Taksim Topçu Kışlası, burada inşasına karar verilen erken tarihli yapılardan biridir. III. Selim (Hk.1789-1807), Yeniçeri Ocağı'na karşı Batılı normlara göre "Nizam-ı Cedid" adlı yeni askeri sistem kurduğunda önce Levent'te Levent Kışlası yapılmıştır. Daha sonra, Taksim'de mezarlıklar alanına, günümüzde Taksim Gezisi'nin bulunduğu yerde Halil Paşa Topçu Kışlası, Taksim Kışlası, Beyoğlu Kışlası adları ile anılan kışla inşa edilmiştir. Kışlanın ilk tasarımının 1806 yılında tamamlandığı bilinmektedir. II. Mahmut döneminde, Kabakçı Mustafa İsyanı sırasın tahrir edilen kışla, 1812 yılında mimar Hafız Mehmed Emin Ağa tarafından yenilenmiştir.²³ Daha sonra, kışla giderek işlevini yitirmiş, avlusu 1921-1939 yılları arasında stat olarak kullanılmıştır. Henri Prost'un planlamasına bağlı olarak ne yazık ki kışla 1939 yılında yıkılmış, alan İnönü Gezisi adı ile bir parka dönüştürülmüştür.²⁴

²² Akın, 1998, s. 150-151.

²³ Kubilay, 1993, s.274.

²⁴ Bilsel, 2010, s. 356.

İstanbul 19. ve 20. yüzyıllarda farklılaşan sosyal, ekonomik, kültürel yapısına bağlı olarak fiziksel değişimler geçirmiştir. Özellikle yol genişletme, meydan oluşturma, büyük kitleli yeni binalar inşa etme girişimleri sırasında çeşitli kültür katmanlarına ait birçok tarihsel yapı yıkılmıştır. Taksim Kışlası da bunlardan biridir. Kuşkusuz 1812 yılında yenilenmiş son hali ile bina varlığını sürdürebilseydi, inşa edildiği döneme ilişkin birçok veriye ulaşmak mümkündü. Bir taraftan, kentnin bu kadar eski bir alanında olması nedeni ile yer yer yapılabilecek arkeolojik kazılarla çok değerli tarihsel kalıntılara ulaşılabilecekti. Örneğin buradaki mezarlık alanına ilişkin veriler çeşitli inançlara ilişkin gömme geleneklerinden, anatomiye, mimariye kadar geniş bir alanda araştırmalara neden olabilecekti. Diğer taraftan III. Selim'in inşa ettirdiği kışlanın verileri de belki bulunabilecekti. Alanın toprak altı değerleri, gerek üslupsal gerek yapım malzemesi ve teknolojisi olarak bu ilk kışlaya ilişkin bir değerlendirme yapmaya izin verebilecekti kuşkusuz.

Eğer, kışlanın son hali tüm özgünlüğü ile günümüze ulaşabilseydi, 19. yüzyılın tasarım anlayışına, yapı onarım ve yapı inşası malzeme ve tekniklerine, bezeme programı yaklaşımına ilişkin çok önemli bilgiye vakıf olunabilecekti. Kışla nasıl bir temel üzerine inşa

Şekil 4. Gezi Parkı, Kasım 1944. (http://www.citechailot.fr/fr/expositions/expositions_virtuelles/24495-henri_prost_et_le_plan_directeur_distanbul_1936-1951.html) Erişim Tarihi 03.07.2013.

edilmiş, mekanların boyutları ne kadar, kat yüksekliği ne tutulmuş, hangi boyutta tuğla kullanılmış, duvar genişlikleri minimum ve maksimum ne kadar, volta döşeme var mı, hangi malzemeler yurt dışından getirilmiş, kiremitleri Marsilya imzalı mı, nizamiyedeki soğan kubbeler kurşun mu arduaz mı örtülü, kat silmelerinin yüksekliği ve profili, ahşap doğramaların detayı nasıl, pencereler sürme mi yoksa giyotin mi, kapılar tablalı mı, demir döküm, çelik vb yapı malzemeleri var mı türünden bir çok soruya cevap bulunabilecekti. Kışlanın 1939 yılında yıkılması ile burada yer almayan daha birçok soru cevapsız kalmıştır. Çünkü kışlaya ait eldeki mevcut belgeler son derece yetersizdir. Gravürler, fotoğraflar yapıyı sadece kitlesel olarak tanımlamaya izin verebilmektedir (Bkz. Şekil 1-3).

Var olan yapı çevrede “neyi korumak, niçin korumak gereklidir” sorularının cevabı önemlidir. Çünkü “koruma”, toplumsal yaşama ilişkin somut ve somut olmayan kültürel mirası sürdürülebilir kılmak, çeşitli

Şekil 5. Taksim yol çalışmalarında ortaya çıkan temel kalıntıları, 11 Haziran 2013. (E. F. Alioğlu).

nedenlere bağlı gelişen iç ve dış tehditlere karşı onun güvence altına alınmasını sağlamaktır. Burada bir “varlık”tan söz edilmektedir. Özellikle konumuz taşınmaz kültürel miras ise bugün artık olmayan bir yapının korunması söz konusu olamaz. Halbuki Taksim Kışlası var olmayan bir yapıdır. Sadece fiziki olarak da değil duygusal ve düşünsel olarak da yoktur. Başka bir deyişle toplumun hafızasında, vazgeçilemeyecek biçimde iz bırakmış bir yapı değildir. O kadar yoktur ki 2013 yılının ilk yarısında Taksim Meydanı düzenlemelerinde toprak altından çıkan temel kalıntıları bile önemsenmemiştir (Şekil 4). Bu nedenle Taksim Topçu Kışlası günümüzde, “korunması gerekli kültür varlığı” olarak nitelendirilemez. Yapılmak istenen, hiçbir koruma gerekçesine bağlı olmaksızın onu sadece kitlesel kopyasıdır. Amaçlanan inşaat bir rekonstrüksiyon değildir. Çünkü bir taraftan, yapının rekonstrüksiyonuna çeşitli ölçeklerde izin verebilecek hiç bir projesi yoktur. Diğer taraftan yapının toprak altında ya da sağa sola serpilmiş yapı elemanları da mevcut değildir. Eldeki gravür ve fotoğraflarla sadece bir resim olarak yapı tanımlanabilir. Bütün bu koşullara karşın inşa edilecek olan bina kışlanın benzeri dahi olamayacaktır. O artık, kent için çok değerli alanlarında rant için yapılmak istenen gayrimenkullerden biri olmaya adaydır.

Sonsöz Yerine

Taksim Kışlası rekonstrüksiyonu da dahil olmak üzere Taksim Meydanı’nda yapılmak istenen projelerin iptal edildiğinin öğrenildiği şu günlerde koruma olgusunu tüm yönleri ile bir kez daha anlamak gerekiyor. Korumanın “sürdürülebilir” olması gereken kapsamını; Sürdürülebilirliğin ise mevcut değerler üzerinden ortaya çıkmış bir kavram olduğunu ve bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların dün ve bugün üzerindeki haklarından ödün vermeden gerçekleştirmek olduğunu bir kez daha hatırlamak gerekiyor. Çünkü şu sıralarda ülkemizde Osmanlı vakıflarının “ihya” geleneği çerçevesinde yıkılmış eski yapılar yeniden inşa edilmektedir. İhya, geleneksel anlamı ile Osmanlı döneminde kırsal alanlarda toprakların boş kalmasını önlemek, yıpranan kentsel mekanları ya da binaları yeniden kullanılabilir duruma getirmek için uygulanan yaklaşımı, eylemleri ifade eder. Amaç, harabiyeti, bakımsızlığı nedeni ile işlevini kaybetmiş yerlerin, binaların yeniden şenlendirilmesi, canlılık kazandırılmasıdır. Elbette konu bir bina olduğunda onarım ve tamirat da söz konusudur. Hatta yıkılmış bir binanın yeniden inşa edilmesi de bu eyleme dahil edilmiş olabilir.

Ancak, “ihya” kavramının sanayileşme öncesi, geleneksel/tarihsel yapı inşa tekniklerinin sürdüğü bir döneme ait olduğu, günümüzün “koruma bilinci”nin o

Şekil 6. Karaköy Camisi yıkılmadan önce. <http://www.beynet.com/haber/31459/Asirlik-cami-icin-tarihi-karar-cikti.html> Erişim Tarihi 21.07.2013.

sıralarda olmadığı unutulmamalıdır. O nedenledir ki örneğin Mimar Sinan'ın anıtsal yapılarında dahi bezemelerin, 19. yüzyılda, Barok, Rokoko vb anlayışla rahatlıkla ihya edilmiş olduğunu görüyoruz. Bu nedenle "ihya" ile "rekonstrüksiyon" kavramlarını birbiri ile karşılaştırmamak gerekir. Bu yazının girişinde de belirtildiği gibi "rekonstrüksiyon" kültürel mirasın korunması için, benimsenmeyen, ancak ve sadece olağanüstü koşullarda yapılması uygun olan koruma yöntemlerinden biridir. Şu günlerde ülkemiz, İstanbul olağanüstü koşullar altında değildir. Bununla birlikte görünen odur ki yok olmuş eski binaların yeniden inşası²⁵ kent toprağının artan değerinin cazibesi ile istenmektedir. Bu yaklaşım, kentsel mekanlarda fiziki anlamda telafisi mümkün olmayan biçimlenmelere neden olacaktır. Bir taraftan, evrensel koruma ölçütlerini hiçe sayan "rekonstrüksiyon"muş imgesi veren binalar, sokaklar, mahalleler kentin çeşitli alanlarında yükselerek "tiyatro dekoru" niteliinde yapılı çevre oluşacaktır. Diğer taraftan planlama ilkelerini karşısına alan "ihya"lar kentin işleyişine yeni sorunlar ekleyecektir. Örneğin, arsa değerini yüceltmek için yeni bir mimari ile inşa edilen Fındıklı Suheyl Bey Camisi; ya

da ihyası öngörülen Raimondo D'Aronco'nun, Karaköy Camisi (Şekil 6) vb yapılar kentin sorunlu noktalarında kaosa neden olacaktır.

Günümüzün "ihya" yaklaşımı ile gerçekleştirilen uygulamalar sadece taşınmaz kültürel mirası değil, aynı zamanda sosyo-kültürel değerleri de yok edecektir. Bu projelerin üst düzeyde içerdiği "soylulaştırma" eğilimi buna neden olacaktır. Soylulaştırma, korunması gerekli kentsel doku ya da binaların, yerin sakinlerinin ve yerin ruhunun mevcut özelliklerini yüksek oranda reddetme kapasitesi taşır. Başka bir deyişle mevcudun köhne, harap, yoksul, marjinal özellikleri soylulaştırma ile ortadan kaldırılmak istenir. Ne tuhaftır ki özellikle yerin sakinlerinin bir anlamda sürgüne tabi olacağı bu yaklaşım "ihya" geleneği ile ters düşmektedir. Çünkü geleneksel anlamda ihyanın temel amacı yerin mevcut sosyal yapısına hizmettir.

Rekonstrüksiyon, yeniden yapma ya da ihya sürdürebilir olmayı benimsemeyen aksine soylulaştırmaya odaklanmış felsefesi ile kesinlikle, somut ya da somut olmayan her türden kültürel mirasa karşı tutum içindedir. Bu eğilim devam ederse, anlaşılan o dur ki gelecek kuşaklara tarihte hiç olmamış, tarihsel belge değeri kalmamış, özgünlüğünü yitirmiş, ruhunu kaybetmiş, binalar, sokaklar, kent ...bir çevre bırakılacaktır.

²⁵ ihya edilecek 24 yapının kararı için bkz: <http://www.fatih.bel.tr/icerik/6307/fatih-belediye-meclisinden-onemli-karar/>.

Kaynaklar

- Ahunbay, Z., (1996), Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, YEM Yayınları.
- Ahunbay, Z., (2012), "Taksim Meydanı ve Topçu Kışlası'nın Yeniden Yapımı: Rekonstrüksiyon Tutkusu / "Hortlatılmak" İstenen Yapılar", Mimarlık, s. 364, s. 29-32.
- Akın, N., (1998), 19. Yüzyılın İkinci yarısında Galata ve Pera, Litaratür Yayınları No: 24.
- Bilsel, C., (2010), "Serbest Sahalar: Parklar, Geziler, Meydanlar...", İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, s. 349-380.
- Calame, J., (2005), "Post-war Reconstruction: Concerns, Models and Approaches", Center for Macro Projects and Diplomacy Working Paper Series, Vol. 6, Spring 2005. (http://docs.rwu.edu/cmpd_working_papers/20).
- Cevat, E., (1975), Tarihi Çevre Bilinci, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, No: 24.
- Jukka, J., (2006), History of Architectural Conservation, Elsevier Butterworth Heinemann.
- Kömürçiyen, Eremya Çelebi, (1988), İstanbul Tarihi, XVII. Asırda İstanbul, Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd.Şti.
- Kuban, D., (2000), Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Yem Yayınları.
- Kubilay, A.Y., (1994), "Topçu Kışlası", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 7, s.274.
- Pertusier, C., (1817), Atlas Des Promenades Pittoresques Dans Constantinople Et Sur Les Rives Du Bosphore. (<http://collections.vam.ac.uk/item/O1106659/atlas-des-promenades-pittoresques-dans-print-preaulx/>) (Erişim Tarihi:01.07.2013).
- Polatel, M., Mildanoğlu, N., Eren, Ö.L., Atılgan, M., (2012), 2012 Beyanname, İstanbul Ermeni Vakıflarının El Konulan Mülkleri.
- (2010), ICOMOS New Zealand Charter for the Conservation of Places of Cultural Heritage Value Revised,. <http://whc.unesco.org/en/list/30> (Erişim Tarihi: 01.07.2013)
- <http://www.berlin.de/berlin-im-ueberblick/geschichte/1945.en.html> (Erişim Tarihi: 01.07.2013).
- (http://www.icomos.org/charters/ICOMOS_NZ_Charter_2010_FINAL_11_Oct_2010.pdf) (Erişim Tarihi: 03.07.2013).